kovodstva SSSR. sostoyavshegosya 9–10 iyunya 1951 g. v Zaporozhye. 25.06.1951. TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 24, spr. 1358, ark. 69, 70.

Stenogramma soveshchaniya v TsK KP(b)U po voprosu stroitelstva Yuzhno-Ukrainskogo kanala. 7.10.1950; 2. Stenogramma soveshchaniya po rassmotreniyu i podgotovke proyekta postanovleniya Soveta Ministrov SSSR «O stroitelstve Kakhovskoy gidroelektrostantsii na r. Dnepre. Yuzhno-Ukrainskogo kanala. Severo-Krymskogo kanala i ob oroshenii zemel yuzhnykh rayonov Ukrainy i severnykh rayonov Kryma» 1950 goda; 3. Stenogramma zasedeniya komissii po obsuzhdeniyu proyekta postanovleniya Soveta Ministrov SSSR o stroitelstve Kakhovskoy gidroelektrostantsii i Yuzhno-Ukrainskogo kanala 11.X.50 g.; 4. Stenogramma soveshchaniya komissii po proyektu postanovleniya o stroitelstve Kakhovskoy gidroelektrostantsii 13.X.50 g. 7.10–13.10.1950. TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 24, spr. 235, ark. 7, 24, 33, 54.

Stroitelstvo Kakhovskoy GES i kanalov. 29. 1–20. 12. 1951. TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 24, spr. 905, ark. 3.

УДК 3382 339 9: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського»
DOI: 10.20535/2307-5244.44.2017.105464

А. О. Лихолат
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
A. Lykholat
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

ІСТОРІЯ ОБМІНУ ЗНАННЯМИ І ТЕХНОЛОГІЯМИ (НА ПРИКЛАДІ МІЖНАРОДНОГО ТРАНСФЕРУ)

The History of Formation and Development of the Knowledge on the Case Study of Technological Interchange

У статті проаналізовано і систематизовано знання з історії міжнародного науково-технологічного обміну та обґрунтовано його завдання й функції як необхідної умови інноваційного розвитку України в процесі інтеграції у світовий і європейський науковий простір.

Ключові слова: інтеграція, науково-технологічна сфера, інновації, кластери, фундаментальні дослідження, промисловий комплекс.

The article deals with the analysis and systematization of knowledges in the sphere of international science and technological exchange as well as with the explaining its knowledges and functions as an essential requirements for the in-

novative development of Ukraine during its integration into the global and the European scientific space.

The main point of the international science and technological cooperation considering current trends of the global economy expansion allows to see it wider than the usual process of integration because the international scientific and technological cooperation gives the synergetic effect obtained by combining such factors as foreign investments, innovative technology, integrateability and access to the global technology market by the international transfer.

Keywords: integration, science and technological sphere, clusters, basic researches, industrial estate.

Постановка проблеми. Впродовж тривалого часу в Україні здійснюються спроби визначити пріоритетом державної політики розбудову інноваційної моделі економічного зростання, структурну перебудову промислового виробництва як необхідну умову для досягнення статусу високотехнологічної держави та входження до європейського науково-технологічного простору. В досягненні цих амбітних цілей важливу роль має відігравати міжнародний трансфер наукомістких технологій і продукції. Серед видів економічної діяльності промисловість зберігає пріоритетне значення для прогресивного соціально-економічного розвитку й добробуту населення, хоча за роки незалежності її частка в загальному виробництві продукції скоротилась у ціновому вимірі з 50,7% 1990 р. до 43,5% 2010 р. (Мешко, Н., Сазонець, О. Джусов, О. 2012, с. 360).

Вітчизняний і зарубіжний досвід свідчить про тісну залежність стану розвитку промислового сектора країни від її науково-технологічної сфери. Провідних позицій у фундаментальній науці неможливо досягти за умов відставання промислової галузі, а відродити науку й технології не вдасться, якщо вітчизняні підприємства не вироблятимуть інноваційної продукції. Оскільки сучасне промислове виробництво в Україні має низький рейтинг, то для модернізації вітчизняної економіки необхідно залучати сучасні передові світові технології, техніку та матеріали закордонного виробництва, без чого національна промисловість не є конкурентоспроможною на відповідному рівні. Натомість розширення міжнародної науково-технологічної співпраці, участь України в розбудові єдиного європейського науково-освітнього простору сприятиме переходу всього вітчизняного господарського комплексу на інноваційний шлях розвитку.

Динаміка інтеграції та глобалізації на сучасному етапі найглибше виявляється саме в науково-технологічній сфері, що стала моделлю і двигуном зростання економік більшості промислово розвинутих країн на даному ета-

пі господарського розвитку. Тому можна стверджувати, що науково-технологічна й інноваційна взаємна залежність країн, використання переваг міжнародної науково-технічної спеціалізації стають невід'ємними рисами розвитку цивілізації.

У вересні 2006 р. набув чинності прийнятий Верховною Радою Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», в якому було визначено суть трансферу технологій та взаємин між основними суб'єктами цього процесу (Відомості Верховної Ради України 2006. № 12, с. 102). Академія технологічних наук України спільно з Міністерством освіти і науки України з 2008 р. реалізовує проект «Національна мережа трансферу технологій», в основу якого було покладено пілотний проект «Українська мережа трансферу технологій». Нині в Україні підписано понад 30 міжурядових угод про науково-технологічну співпрацю, зокрема з країнами ЄС, США, Канадою, Японією, Китаєм тощо. Гармонізація українського законодавства відповідно до загальноєвропейської системи законів у сфері інтелектуальної власності й трансферу технологій також займає чільне місце в пакеті вимог Євросоюзу до нашої країни.

З погляду міжнародних економічних відносин, трансфер технологій розглядається в широкому та вузькому розумінні: у вузькому — передання на комерційній або безкоштовній основі «чистої» технології; в широкому — високотехнологічної продукції. Сутність міжнародної науково-технологічної співпраці з урахуванням сучасних тенденцій розвитку світового господарства дає змогу розглядати його ширше, ніж звичайну інтеграцію, оскільки вона дає синергетичний ефект, комбінуючи такі фактори як іноземні інвестиції, нові технології, інтеграційні можливості та вихід на світовий ринок технологій.

Актуальність аналізу і систематизації знань у сфері міжнародного наукового й технологічного обміну, з'ясування його функцій та завдань як складової світового господарського комплексу є необхідними умовами інноваційного розвитку України в посткризовий період.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Міжнародний технологічний обмін як упорядковане явище було започатковано ще на межі XIX–XX ст. На сьогодні інтеграція в систему науково-технологічної співпраці є взаємодією і переплетенням науково-технічних потенціалів різних країн, включаючи весь цикл наукових досліджень і конструкторських розробок, а також стадію реалізації нововведень за допомогою комплексу політичних, економічних і організаційно-правових заходів з урахуванням взаємної спеціалізації та кооперації країн. Дослідженню інтеграції науково-технічної та інноваційної діяльності присвятили праці українські науковці Г. Андрощук, О. Ляшенко, І. Ма-

каренко, О. Морозова, І. Одатюк, В. Омельяненко, О. Скляренко, Л. Федулова та ін. Разом з тим наукова проблематика інтеграції науково-технічної сфери України у світовий та європейський науково-технологічний простір залишається недостатньо розробленою, потребуючи розгляду низки актуальних проблем політичного, економічного, організаційно-правового аспектів та шляхів їх розв'язання.

Міжнародний трансфер технологій на практиці виявляється набагато складнішим, ніж здається на перший погляд, оскільки пов'язаний з багатьма технічними, організаційними, екологічними, безпековими та фінансовими факторами, які необхідно враховувати як підприємствам — продавцям технології, так і їхнім фірмам-покупцям. Окрім того, пропонована технологія має обов'язково гарантувати екологічну безпеку під час її використання, мати переваги в контролі якості (Ляшенко, О. 2007).

Обґрунтоване занепокоєння науковців викликає той факт, що в товарній структурі експертно-імпортних операцій між Україною та ЄС технологічна складова має протилежні за тенденції: постійно збільшуючи обсяги імпорту наукомісткої продукції, наша держава вкрай незадовільно сприяє зростанню експорту вітчизняних відповідних товарних груп, наслідком чого стало подвійне зростання негативного сальдо експорту відносно імпорту (Одатюк, І. 2014, № 6, с. 33). Аналіз систематичних показників наукової та інноваційної діяльності в Україні впродовж останнього періоду також не сприяє оптимізму. Якщо 2005 р. Україна експортувала за кордон 16 нових технологій при 237 придбаних, то 2012 р. це співвідношення погіршилося більш ніж у 25 разів: 29 експортованих проти 739 імпортованих нових технологій (Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 році 2013, с. 230).

Аналіз статистичних даних за два десятиліття свідчить, що високотехнологічний сектор промислового виробництва не став рушієм економічного зростання України (Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 році 2013, с. 230). Попри деяке його зростання, частина високотехнологічної продукції в загальносвітовому обсязі 2010 р. становила 0,12% (Одатюк, І. 2014, № 9, с. 14). Дослідженнями доведено кореляцію індексу технологічного розвитку з індексом конкурентоспроможності держави. У рейтингу 148 країн світу за цим показником Україна в 2013–2014 рр. посідала 64 місце (Рейтинг країн світу... 2014, с. 34). поступаючись постсоціалістичним країнам Європи і пострадянським країнам СНД, що об'єктивно унеможливлювало зростання частини експорту високотехнологічної продукції. Україна втрачає позиції у глобальному рейтингу країн світу за показником економічної конкурентоспроможності. Так, за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016–2017 рр., який опублікував Всесвітній економічний форум (The Glo-

bal Competitiveness Index), Україна посіла 85 місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій (у попередньому рейтингу займала 79 позицію) (Позиція України в рейтингу… 2017).

Як відзначають дослідники, отриманий у спадок природно-ресурсний та економічний потенціал до середини другого десятиліття XXI ст. в Україні повною мірою не було реалізовано. Також не вдалося сформувати стійкі конкурентні переваги в світовій економіці. Автори по-різному пояснюють причини деградації промисловості України та її науково-технологічного сектора. Одні називають серед них нестійкість національної грошової одиниці, наголошуючи, що структура інвестицій тривалий час не тільки не сприяла прогресивним зрушенням, але навпаки, погіршувала структуру економіки, забезпечуючи переваги нижчого, третього технологічного укладу, одночасно знижуючи розвиток вищих — четвертого і п'ятого (Мешко, Н., Сазонець, О., Джусов, О. 2012, с. 364–365).

Наголошується також на тому, що гальмування ефективного міжнародного трансферу технологій унаслідок недосконалості регуляторного середовища та під впливом політичних факторів може реально загрожувати національній економічній безпеці, передусім її технологічній складовій.

Принципова відмінність науково-технологічного сектора України від аналогів у розвинутих країнах світу полягає у фрагментарності державної науково-інноваційної політики та в її неоптимальному фінансуванні, браку ефективних механізмів та інструментів комерціалізації й трансферу високотехнологічної продукції та послуг. За сучасних умов перед країною постали проблеми, що накопичувалися за весь період незалежного розвитку: вибір оптимальної моделі економічного розвитку, структурна перебудова реального сектора господарського комплексу зі стимулюванням п'ятого і шостого технологічних укладів, пошук шляхів активізації трансферу технологій для того, щоб підвищити рівень конкурентоспроможності держави та релевантно поєднати державний і ринковий важелі регулювання в соціально-економічний сфері.

Мета статті: визначити шляхи активізації трансферу інноваційних технологій і знань для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки в інтеграції науково-технологічної сфери у світовий та європейський науковий простір.

Результати дослідження. Міжнародний трансфер технологій уже давно став однією з найприбутковіших статей експорту розвинутих країн, зокрема в США сукупний прибуток від нього щорічно перевищує 100 млрд. $, а витрати на імпорт закордонних технологій у 4 рази менші за прибутки від експорту аналогічних об'єктів (Бут, О., Совершенна, І. 2010, с. 52). До того

ж ринково розвинуті країни ЄС успішно використовують трансфер технологій для регулювання відносин між наукою й промисловістю, технологічними процесами та продукцією, що виробляється на експорт і для внутрішнього споживання. Такий своєрідний механізм інноваційного процесу формує організаційно-правовий рівень використання науково-дослідного потенціалу суспільства в усіх секторах господарського комплексу, зокрема в малому та середньому бізнесі, значно поліпшує позиції й структуру присутності країни на міжнародному ринку.

На відміну від розвинутих країн, в Україні систему трансферу технологій іще не повністю сформовано, науково-технологічна співпраця не стала дієвим інструментом піднесення і швидкого зростання економіки (Дунська, А., Лакота, А. 2014, № 3, с. 7). Погіршення рейтингу конкурентоспроможності України на світовому ринку пов'язане з поступовим зниженням інноваційної активності вітчизняних підприємств. З 2000 до 2012 рр. кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію за межі України, фактично не зростала, коливаючись у межах 3% від їх загальної кількості. Причому 2/3 експортної продукції відвантажувалося в країни СНД (Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 році 2013, с. 161–162). Зменшувалася загальна кількість інноваційно активних підприємств — з 18% 2000 р. до 12% від їх загальної кількості 2012 р. (Дунська, А., Лакота, А. 2014, № 3, с. 3).

З 2001 до 2012 рр. кількість патентів, які отримали резиденти, скоротилася більш ніж у шість разів, що є свідченням непривабливості внутрішнього ринку високотехнологічного виробництва (Одатюк, І. 2014, № 6, с. 12). Вартість отримання патенту досить висока, а період оформлення — 4–5 років — досить значний, що загалом є ознакою неефективної охорони інтелектуальної власності. Вагома частина потенційно значущих розробок українських винахідників оформлюються в зарубіжних країнах без визначення їхньої належності до України.

Враховуючи відзначене, можна зробити висновок про тенденцію руху України до технологічної залежності від обсягу та якості імпортного наукомісткого продукту, збільшення виплат так званої інтелектуальної ренти іноземним торговим партнерам. Враховуючи, що досить часто імпортуються західні second hand технології, українська економіка не тільки не зможе вийти в світові лідери, але навіть наблизитися до провідних позицій, попри активне прагнення керівництва України інтегруватися в ЄС.

На тлі сучасних тенденцій зростання світової економіки, яка бурхливо розвивається на основі освіти, знань, інформатики та інноваційних процесів, сировинність і низькоукладність національного експорту стають усе безперспективнішиими. Єдиним з пріоритетних напрямів модернізації національної еко-

номіки може стати активізація зусиль у міжнародній науково-технологічній співпраці. Зарубіжний досвід переконує, що успішні модернізаційні ринки за останні півстоліття були пов'язані саме з експортною орієнтацією (Добровольська, А. 2014, № 7–8, с. 49). Після підписання угоди про Асоціацію з країнами ЄС технологічний і комерційний виторги співпраці зазнали переорієнтації з країн СНД на Захід, тому інтелектуальна взаємодія з країнами СНД хоч і зберігається, але стрімко втрачає основи для практичної реалізації.

На сучасному етапі різко зростає роль інформаційних ресурсів, які стали основою нової моделі економічного зростання в розвинутих країнах. Управління інформацією вважається, по суті, управлінням соціальними й економічними процесами як у національних, так і в міжнародному масштабах. Успіх підприємницької діяльності в науково-технічній та інноваційній сферах безпосередньо визначається повнотою і якістю інформації, доступної всім численним учасникам інноваційних процесів: розробникам, підприємцям, споживачам, потенційним партнерам та інвесторам як в Україні, так і за кордоном для ухвалення обґрунтованих рішень щодо запропонованих інноваційних проектів.

Науковці академічного Інституту фізики та представники інших установ НАН України, співвиконавці державної цільової програми «Нанотехнології та наноматеріали» отримали патент на корисну модель «Спосіб створення електронного центру віртуального офісу (віртуальних офісів) трансферу технологій». Реалізація ідеї патенту дала змогу об'єднати для обміну інформацією та практичними порадами фахівців з різних академічних установ, які працюють у різних галузях науки й мають досвід трансферу технологій. Планується співпраця з Європейською мережею трансферу технологій (Скляренко, О. 2014, № 7–8, с. 38).

Відповідно до державної цільової програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки», Міністерство освіти і науки України спільно з іншими науковими та громадськими організаціями створило Національну мережу трансферу технологій для консолідації інформаційних ресурсів державних, громадських, приватних інноваційних структур держави, підприємств, установ і організацій у єдину структуру з метою подальшої інтеграції до європейської мережі EEN. Ця мережа, як і в інших європейських країнах, покликана сприяти максимально можливій кількості контактів між потенційними виробниками та споживачами технологій (Дунська, А. 2014, с. 396). У концепції розвитку НАН України на 2014–2023 рр. передбачено конкретні заходи для поглиблення міжнародної наукової співпраці, зокрема участь у науково-дослідній програмі Європейського Союзу «Горизонт-2020». (Патон, Б. 2014, № 2, с. 14). Після підписання угоди про

асоціацію з ЄС українська сторона розраховує на зниження суми фінансового внеску, обов'язкового для всіх учасників програми. Активізація співпраці з міжнародними організаціями дать змогу проводити міжнародні зіставлення інноваційного розвитку, виявляти зони ризику, корегувати інноваційну політику, а також формувати позитивний імідж країни й залучати іноземні інвестиції в інноваційну сферу (Федулова, Л., Андрощук, Г. 2014, № 7–8, с. 45).

Поглиблення світових інтеграційних процесів та загострення територіальної конкуренції спонукають по-новому стимулювати розвиток промислових підприємств і регіонів, зокрема з урахуванням кластерного підходу, який для вітчизняної практики управління виробництвом поки що досить малодосліджений. Застосування кластерів у діяльності зарубіжних підприємців дало змогу систематизувати й стабілізувати виробництво за рахунок посилення спеціалізації та підвищення інноваційної сприйнятливості підприємств кластерної мережі. Кластерна політика орієнтується переважно на ті виробництва та галузі економіки, які вже довели конкурентоспроможність і життєздатність. Основна увага зосереджується на інтенсивному використанні знань, диференціації та спеціалізації виробництва. Кластер — це комплексна система, яка складається з економічно й технологічно взаємозалежних підприємств і організацій, в якій територіальна виробнича система, виробнича культура та основні господарські суб'єкти мають спільну мету — виробництво конкурентоспроможної продукції, а також спільний інтерес — взаємну підтримку в створенні та використанні конкурентних переваг. Незважаючи на брак досвіду функціонування науково-виробничих кластерів в Україні, можна впевнено стверджувати, що є потенційні можливості формування кластерних систем у багатьох галузях промисловості та регіонах України. Окрім того, кластерна форма організації виробництва спроможна вирішувати й таку актуальну для України проблему, як відносини між центром і регіонами. Останні вийдуть на новий рівень самостійності та одночасно відповідальності.

Україна вже має певний досвід вдалої комерціалізації наукових досліджень і формування умов для розвитку міжнародної співпраці в сфері високих технологій. Харківський фізико-технологічний інститут НАН України спільно з Аргонською національною лабораторією (США) послідовно реалізують проект зі спорудження новітньої ядерної підкритичної установки «Джерело нейтронів». Реалізація проекту та введення в експлуатацію цієї установки закладуть основи для побудови в Україні безпечної, екологічно чистої ядерної енергетики майбутнього і сприятимуть розвитку науково-технічного потенціалу держави (Карнаухов, І. 2014, № 9, с. 23).

Прикладом успішного аналогу державних корпорацій в Україні є космічне агентство, до складу якого входять 7 відкритих акціонерних товариств та 20 державних підприємств. Ракетно-космічна галузь України визнана на міжнародній арені й забезпечує стабільний економічний ефект (Омельяненко, В. 2014, № 7–8, с. 80). Завдяки функціонуванню стратегічних альянсів у цій сфері зміцнюються зв'язки між основними суб'єктами інноваційної діяльності, формуються сталі й тривалі міжнародні зв'язки та відбувається вихід на нові ринки збуту (Дячук, І. 2006, № 3, с. 19). З 2005 р. державне космічне агентство України співпрацює з Японським агентством аерокосмічних досліджень (JAXA).

Одним із реальних шляхів збільшення загального обсягу експорту вітчизняних технологій є розвиток експортних можливостей військово-промислового сектора України, оскільки у світі зберігається стійка тенденція до збільшення щорічних обсягів ринку озброєння та воєнної техніки. Протягом останніх років традиційні замовники української зброї — держави Азії та Близького Сходу — бажають не тільки імпортувати українські товари військового призначення та подвійного використання, а й отримувати право власності на використання військових технологій. Але тривалий час в Україні вважали, що експорт готової продукції може принести більший прибуток, ніж технології, що призвело до деградації частини підприємств оборонного комплексу та втрати актуальності деяких технологій на міжнародному ринку озброєнь і військової техніки.

Останніми роками поступово зростали обсяги експорту військових технологій, тож Україна входить до першої десятки експортерів на міжнародному ринку, зокрема за напрямами ракетно-космічних технологій, танкової та бронетанкової техніки, авіаційних технологій і технологій авіаційного двигунобудування, електронно-оптичних виробів, навігаційних приладів та ін. (Бегма, В., Щеглюк, Б. 2013, № 12, с. 25). Отже, попри низку негативних чинників, протягом останнього періоду Україна набула досвіду в цій сфері міжнародних відносин, а вітчизняні підприємства ОПК мають реальні перспективи для збільшення експорту військових технологій за ринковими цінами.

З викладеного можна зробити висновок про безпосередню кореляцію між рівнем економічного розвитку держави, станом її науково-технічного потенціалу та якістю й кількістю технологій, які вона спроможна експортувати. На даному етапі для України актуальною проблемою є міжнародний трансфер технологій і пошук шляхів його оптимізації, оскільки випуск високотехнологічної інноваційної продукції тісно пов'язаний з трансфером нових знань, є високоприбутковим і дієвим інструментом зростання економіки. Загалом

проблема розбудови інноваційної економіки, яку в Європі називають економікою знань, є системною, потребує концептуального опрацювання та наукового обґрунтування технологічних пріоритетів країни.

У контексті нових можливостей, що відкриваються після підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом, результативність державної інноваційної політики залежатиме від спроможності адаптувати нано-, біо-, ядерні та інші високі технології, створювати передумови для розбудови відповідних сегментів внутрішнього і міжнародного споживчих ринків.

Бегма, В. М., Щеглюк, Б. П. 2013. Перспективи України щодо експорту технологій виробництва товарів військового призначення та подвійного використання як інноваційного напряму розвитку вітчизняної економіки. *Проблеми науки*. № 12. 21–27.

Бут, О. Ю., Совершенна, І. О. 2010. Принципи формування і функціонування мережі трансферу технологій в Україні. *Проблеми розвитку інформаційного суспільства.* Київ: УкрІНТЕІ.

Добровольська, А. Б. 2014. Інноваційний чинник в стратегії модернізації України. *Проблеми науки*. № 7–8. 48–50.

Дунська, А. Р., Лакота, А. Г. 2014. Інноваційні механізми підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку. *Проблеми науки*. № 3. 2–8.

Дунська, А. Р. 2014. Інноваційний механізм розвитку промислових підприємств в умовах світового ринку. Київ: Кондор.

Дячук, І. Д. 2008. Інтеграція космічної галузі України з глобальною інноваційною сферою. *Проблеми науки*. № 3. 15–22.

Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 р. № 143-v. 2006. *Відомості Верховної Ради України.* 2006. № 12. 102.

Карнаухов, І. М. 2014. Про спорудження ядерної підкритичної установки «Джерело нейтронів». *Вісник НАН України*. № 9. 23–28.

Ляшенко, О. М. 2007. *Моделі кластеризації та трансферу технологій в умовах глобального середовища*. Тернопіль: ТНЕУ.

Мешко, Н. П., Сазонець, О. М., Джусов, О. А. 2012. *Стратегії високотехнологічного розвитку в умовах глобалізації: національний та корпоративний аспекти*. Донецьк: Юго-Восток.

Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 році. 2013. Київ: Держстат України.

Одатюк, І. В. 2014. Перспективи зростання високотехнологічного виробництва в Україні. *Проблеми науки*. № 6. 28–38.

Одатюк, І. В. 2014. Результативність державної політики розвитку високих технологій. *Проблеми науки*. № 9. 8–17.

Омельяненко, В. А. 2014. Теоретичні основи визначення ефектів трансферу технологій при міжнародному співробітництві в космічній галузі. *Проблеми науки*. № 7–8. 78–81.

Патон, Б. Є. 2014. Основні підсумки діяльності НАН України в 2013 році та заходи реалізації концепції розвитку НАН України на 2014–2023 роки. *Наука та наукознавство*. № 2. 3–14.

Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016–2017. *Економічний дискусійний клуб. 2017.* [Online] Available at: https://tinyurl.com/kjjgj9p [Дата звертання: 27.04.2017].

Рейтинг країн світу: карта, мальована цифрами. 2014. Львів: Піраміда.

Скляренко, О. О. 2014. Міжнародна конкуренція в сфері перспективних технологій. *Проблеми науки*. № 7–8. 35–39.

Федулова, Л. І., Андрощук, Г. О. 2014. Особливості розвитку інноваційної політики Європейського Союзу: виклики для України. *Проблеми науки*. № 7–8. 40–46.

Behma, V. M., Shchehliuk, B. P. 2013. Perspektyvy Ukrainy shchodo eksportu tekhnolohii vyrobnytstva tovariv viiskovoho pryznachennia ta podviinoho vykorystannia yak innovatsiinoho napriamu rozvytku vitchyznianoi ekonomiky. *Problemy nauky*. № 12. 21–27.

But, O. Iu., Sovershenna, I. O. 2010. Pryntsypy formuvannia i funktsionuvannia merezhi transferu tekhnolohii v Ukraini. *Problemy rozvytku informatsiinoho suspilstva*. Kyiv: UkrINTEI.

Dobrovolska, A. B. 2014. Innovatsiinyi chynnyk v stratehii modernizatsii Ukrainy. *Problemy nauky*. № 7–8. 48–50.

Dunska, A. R., Lakota, A. H. 2014. Innovatsiini mekhanizmy pidvyshchennia konkurentospromozhnosti vitchyznianykh pidpryiemstv na svitovomu rynku. *Problemy nauky*. № 3. 2–8.

Dunska, A. R. 2014. Innovatsiinyi mekhanizm rozvytku promyslovykh pidpryiemstv v umovakh svitovoho rynku. Kyiv: Kondor.

Diachuk, I. D. 2008. Intehratsiia kosmichnoi haluzi Ukrainy z hlobalnoiu innovatsiinoiu sferoiu. *Problemy nauky*. № 3. 15–22.

Zakon Ukrainy «Pro derzhavne rehuliuvannia diialnosti u sferi transferu tekhnolohii» vid 14.09.2006 r. № 143–2006. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2006. № 12. 102.

Karnaukhov, I. M. 2014. Pro sporudzhennia yadernoi pidkrytychnoi ustanovky «Dzherelo neitroniv». *Visnyk NAN Ukrainy*. № 9. 23–28.

Liashenko, O. M. 2007. *Modeli klasteryzatsii ta transferu tekhnolohii v umovakh hlobalnoho seredovyshcha*. Ternopil: TNEU.

Meshko, N. P., Sazonets, O. M., Dzhusov, O. A. 2012. *Stratehii vysokotekhnolohichnoho rozvytku v umovakh hlobalizatsii: natsionalnyi ta korporatyvnyi aspekty*. Donetsk: Yuho-Vostok.

Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2012 rotsi. 2013. Kyiv: Derzhstat Ukrainy.

Odatiuk, I. V. 2014. Perspektyvy zrostannia vysokotekhnolohichnoho vyrobnytstva v Ukraini. *Problemy nauky*. № 6. 28–38.

Odatiuk, I. V. 2014. Rezultatyvnist derzhavnoi polityky rozvytku vysokykh tekhnolohii. *Problemy nauky*. № 9. 8–17.

Omelianenko, V. A. 2014. Teoretychni osnovy vyznachennia efektiv transferu tekhnolohii pry mizhnarodnomu spivrobitnytstvi v kosmichnii haluzi. *Problemy nauky*. № 7–8. 78–81.

Paton, B. Ie. 2014. Osnovni pidsumky diialnosti NAN Ukrainy v 2013 rotsi ta zakhody realizatsii kontseptsii rozvytku NAN Ukrainy na 2014–2023. *Nauka ta naukoznavstvo*. № 2. 3–14.

Pozytsiia Ukrainy v reitynhu krain svitu za indeksom hlobalnoi konkurentospromozhnosti 2016–2017. *Ekonomichnyi dyskusiinyi klub.* 2017. [Online] Available at: https://tinyurl.com/kjjgj9p [Data zvertannia: 27. 04. 2017].

Reitynh krain svitu: karta, malovana tsyframy. 2014. Lviv: Piramida.

Skliarenko, O. O. 2014. Mizhnarodna konkurentsiia v sferi perspektyvnykh tekhnolohii. *Problemy nauky*. № 7–8. 35–39.

Fedulova, L. I., Androshchuk, H. O. 2014. Osoblyvosti rozvytku innovatsiinoi polityky Yevropeiskoho Soiuzu: vyklyky dlia Ukrainy. *Problemy nauky*. № 7–8. 40–46.

УДК 94(477) «1992–2014»
DOI: 10.20535/2307-5244.44.2017.105465

В. О. Медвідь
Інститут історії України НАН України
V. Medvid
Institute of History of Ukraine National Academy of Ukraine

МІЖНАРОДНА ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ (1992–2014 РР.): ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

International Technical Assistance as the One of the Ways of International Cooperation of Ukraine (1992–2014): Historiography

У статті розглядається основна література та джерела щодо залучення та реалізації міжнародної технічної допомоги в Україні з 1992 по 2014 рр.

Ключові слова: міжнародна технічна допомога, допомога з розвитку, донор, бенефіціар, реципієнт, суспільство, держава, історіографія.

The article deals with the concept of «international technical assistance» and its implementation in Ukraine, the main directions of international cooperation, and the impact of the ITA on the socio-political processes. Also, this article overviews the historiography and records devoted the topic of the ITA as the one of the ways of international cooperation of Ukraine (1992–2014). The author investigates the legislative framework of the donor assistance, the main regulatory legal acts on the usage of material, technical and financial support from donor countries; and identifies the main problems related to the legislative settlement of this issue. The author explores the works of Leonid Kistersskyi, Tetyana Lypova, Victoria Adamyk, Olena Paliuh, Kostyantyn Ploskyi, Larysa Mahdiuk ets devoted to the topic. The article comprehensively describes the conceptual apparatus relating to the involvement of international aid, described the essence of the concept of the technical assistance, the peculiarities of legal regulation, analyzes the activities of ITA and its impact on social and democratic reforms in Ukraine.